

УДК 347.94

Оксана Грабовська,*канд. юрид. наук, доцент кафедри правосуддя
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТА ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Статтю присвячено дослідженню особливостей формування предмета доказування в цивільних справах, які розглядаються та вирішуються судами в порядках, передбачених цивільним процесуальним законодавством України: позовному, окремому та наказному. Проаналізовано залежність формування предмета доказування від виду цивільного судочинства.

Ключові слова: цивільний процес, предмет доказування, позовне провадження, наказне провадження, окреме провадження.

Постановка проблеми. Аналіз наукових досліджень, присвячених проблематиці доказування, встановлення фактів та обставин у цивільному процесі свідчать про те, що як сама категорія «предмет доказування», так і її складові розкриваються авторами винятково в контексті позовного провадження [1, с. 9]. Поза увагою, як правило, залишаються інші види судочинства (проваджень). Утім юридична природа цивільних справ, які віднесено законодавцем до того чи іншого виду судочинства (провадження), суттєво різняться, тому виникає закономірне питання про те, чи впливає на формування предмета доказування вид чи форма судочинства, у порядку якого розглядається та чи інша цивільна справа.

Виклад основного матеріалу. Чинне цивільне процесуальне законодавство встановлює три порядки розгляду та вирішення цивільних справ: позовне, наказне та окреме провадження (ч. 3 ст. 15, розділи II, III, IV Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України)), які прийнято називати «видами цивільного судочинства» [2, с. 11; 3, с. 29]. Належність тієї чи іншої справи до певного виду провадження зумовлена юридичною природою справи. Основним критерієм, який слугує віднесенню цивільних справ до того чи іншого провадження, є наявність або відсутність цивільно-правового спору [4, с. 552] або спору про право [5, с. 57; 6, с. 55; 7, с. 11].

Юридична сила положень розділу III ЦПК України «Позовне провадження» розповсюджується на всі види судочинства з відповідними винятками й доповненнями, тобто вони є основоположними для розгляду та вирішення будь-якої цивільної справи

незалежно від їх юридичної природи, а винятки, встановлені розділами II «Наказне провадження» та IV «Окреме провадження», мають уточнюючий характер.

Головним видом цивільного судочинства в усі часи розвитку цивільного процесуального права та цивільного процесу вважається позовне провадження, оскільки найбільша кількість цивільних справ розглядається та вирішується судами саме в порядку позовного провадження. Основною ознакою таких справ є наявність спірних правовідносин, тобто спору про право конфлікуючих сторін чи сторін із протилежними інтересами, що відображається в позові. З огляду на це логічним є питання про те, як вказані сутнісні ознаки справ позовного провадження впливають на формування предмета доказування.

Спірні правовідносини зумовлюють активність сторін у відстоюванні своїх інтересів, тому процес розгляду та вирішення справ позовного провадження має здебільшого змагальний характер. Саме на сторони та інших осіб, які беруть участь у справі, цивільним процесуальним законодавством, зокрема ч. 3 ст. 10, ст. 60 ЦПК України, покладено обов'язок не лише подати докази в обґрунтування своїх вимог чи заперечень, а й довести ті обставини, на які вони посилаються. Доведення передбачає сукупність логіко-практичних дій, тактичних прийомів, відстоювання позиції у визначений законом спосіб тощо. У свою чергу суд сприяє сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, у доказуванні та доведенні (ч. 4 ст. 10 ЦПК України). Серед способів сприяння – витребування доказів. Утім сприяння суду шляхом витребування доказів не є абсолютним. Лише за клопотанням сторін та інших осіб,

які беруть участь у справі, суд зобов'язаний витребувати докази у випадках, коли щодо отримання доказів існують складнощі (ч. 1 ст. 137 ЦПК України). Цим положенням значно обмежена активність суду в збиранні доказів, а отже, і у встановленні фактів та обставин, які мають значення для вирішення справи, ухвалення законного та обґрунтованого рішення. Таким чином, переконання суду в необхідності наявності того чи іншого доказу не може бути підставою для його витребування, оскільки необхідною є воля юридично заінтересованих осіб, що відповідає сутності змагальної моделі цивільного судочинства.

У зв'язку з такою специфікою доказування в справах позовного провадження об'єктивно виникає думка про те, що на формування предмета доказування, визначення його меж тощо впливають насамперед сторони та інші особи, які беруть участь у справі. Позовні вимоги, відображені в первісному чи зустрічному позовах, у позові третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, а також докази, які їх обґрунтовують, дозволяють сформулювати висновок про сукупність фактів та обставин, які підлягають встановленню судом і доказуванню сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі. Реалізація змагальних прав під час попереднього судового засідання та судового розгляду впливає на його корегування. Крім зазначених джерел формування предмета доказування, не менш важливими є норми матеріального права, які регламентують відповідні правовідносини та підлягають застосуванню для їх кваліфікації.

Враховуючи юридичну природу цивільних справ, які розглядаються та вирішуються судами в порядку позовного провадження, видається, що основа предмета доказування повинна складатися з фактів та обставин, які:

- передували виникненню спору про право (укладення договору, укладення шлюбу, публікація твору тощо);

- містять інформацію про мотиви, що призвели до виникнення спірних правовідносин та звернення до суду (невиконання умов договору, порушення прав, несплата заробітної плати, неналежне надання медичної допомоги, плагіат, завдання шкоди, збитків тощо);

- свідчать про завдану порушенням прав, свобод чи інтересів шкоду та про розмір завданої шкоди;

- характеризують обсяг вимог позивача та їх співвідношення з розміром завданої шкоди;

- свідчать про спроможність (неспроможність) відповідача виконувати рішення

суду та міру такої спроможності (такі обставини-фактори як інвалідність, наявність на утриманні інших осіб тощо).

На відміну від цивільних справ, які розглядаються та вирішуються судами в порядку позовного провадження, справи окремого провадження переважно характеризують як такі, у яких відсутній спір про право, об'єктом судового захисту виступає охоронюваний законом інтерес, а предметом судової діяльності – встановлення певних юридичних фактів і станів із метою подальшого здійснення заінтересованими особами суб'єктивних прав, а також специфічна судова процедура [8, с. 28].

Цивільним процесуальним законом не визначено переліку справ, які підлягають розгляду та вирішенню судами в порядку позовного провадження, водночас ч. 2 та 3 ст. 234 ЦПК України передбачено, які категорії справ розглядаються в порядку окремого провадження.

Оскільки в справах окремого провадження не може бути спору про право, тобто конфлікту (протистояння сторін), ч. 6 ст. 235 ЦПК України встановлено: якщо під час розгляду справи в порядку окремого провадження виникає спір про право, який вирішується в порядку позовного провадження, суд залишає заяву без розгляду й роз'яснює заінтересованим особам, що вони мають право подати позов на загальних підставах.

Критерій «безспірності» справ, які розглядаються в порядку окремого провадження, не є абсолютно визнаним теоретиками та практиками. На тому, що роль розмежувального критерію між позовним та окремим провадженнями відіграє наявність спору про право, наголошувалося неодноразово. Для обґрунтування такої точки зору зазначається, що в межах позовного провадження суд захищає порушені або оспорювані права шляхом встановлення (констатації) наявності або відсутності між заінтересованими особами матеріального правовідношення певного змісту. Водночас у межах окремого провадження суд не констатує наявності або відсутності правовідношення, а встановлює факти, що мають юридичне значення для заінтересованої особи, або робить висновок про певний правовий статус осіб або речей. І хоча в межах цього провадження можливі спори про юридичні факти, ці спори стосуються осіб, не пов'язаних між собою правовідношенням, зміст якого може змінюватися залежно від встановлення судом тих чи інших юридичних фактів [9, с. 2].

Тривала дискусія точиться навколо того, що деякі категорії цивільних справ помилково включено до складу окремого провадження. Наприклад, противники включення

категорії справ про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним до справ окремого провадження обґрунтовують свою позицію тим, що, заслуховуючи вказані справи, суд розглядає цивільно-правовий спір між громадянином, про дієздатність якого стоїть питання, та членами його родини, органом опіки та піклування, психіатричним чи психоневрологічним закладом щодо права громадянина власними діями здійснювати належні йому суб'єктивні права та юридичні обов'язки [10, с. 468]. Окрім цієї категорії, двосторонніми та спірними визнають справи про обмеження дієздатності особи та інші [11, с. 455–460].

Суперечливі висновки про сутність окремого провадження, очевидно, зумовлені розмаїттям юридичної природи цивільних справ, які розглядаються та вирішуються судами в цьому порядку. Водночас відмінність справ окремого провадження від справ позовного провадження є очевидною, а тому в більшості наукових і навчальних джерел вказується на відсутність спору про право та сторін із протилежними інтересами як на основні ознаки, які вирізняють справи, перераховані в ч. 2 ст. 234 ЦПК України.

Відсутність спору про право, сторін із протилежними інтересами та позову в справах окремого провадження зумовлює відсутність таких цивільних процесуальних інститутів, як пред'явлення зустрічного позову, визнання (невизнання) позову, зміна предмета та підстави позову, укладення мирової угоди, заміна сторін тощо, що, безумовно, впливає на формування предмета доказування, його корегування та межі.

У справах окремого провадження засобом звернення до суду та відкриття провадження в справі є заява, вимоги до оформлення якої визначено, як і до позову в позовному провадженні, ст. 119 ЦПК України, хоча закон її не вказує на цю обставину. Зокрема, у заяві зазначаються вимоги, обставини, які їх обґрунтовують, докази на підтвердження кожної обставини тощо. Аналіз заяви з метою відкриття провадження в справі чи відмови у відкритті провадження дозволяє вже на цьому етапі попередньо сформулювати думку про факти й обставини, які підлягають встановленню та складатимуть предмет доказування. Залучення в процес інших заінтересованих осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування для надання висновків також впливає на корегування предмета доказування.

З огляду на зазначене можна стверджувати, що в цілому процес формування предмета доказування в справах окремого провадження є аналогічним позовному, за винятком

обмеженої змагальності в силу відсутності сторін із протилежними інтересами (ч. 3 ст. 235 ЦПК України). Саме тому для справ окремого провадження цивільне процесуальне законодавство, крім загальних засад у сфері доказування, встановлює й спеціальні, які проявляються, зокрема, у тому, що суд може за власною ініціативою витребувати необхідні докази (ч. 2 ст. 235 ЦПК України) або вийти за межі судового розгляду (ч. 3 ст. 235 ЦПК України).

Законодавче регулювання доказування в справах окремого провадження зумовлює висновки науковців про те, що, крім сприяння в доказуванні, на суд покладено специфічний обов'язок: відступаючи від положень щодо змагальності, вжити заходів щодо всебічного, повного й об'єктивного з'ясування обставин справи [12, с. 594], а порушення цього принципу є безумовною підставою для скасування рішення суду в апеляційному порядку [13, с. 504].

Законодавчо закріплена активність суду в доказуванні в справах окремого провадження набуває особливого значення в справах, метою розгляду та вирішення яких є захист прав, свобод та інтересів осіб, які потребують особливої уваги з боку держави, суспільства в цілому, зокрема в справах про надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку, про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу, про усиновлення тощо. На відміну від справ позовного провадження, у яких вплив сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, на формування предмета доказування є переважним, у справах окремого провадження предмет доказування формується під впливом інформації про факти та обставини, отриманої від заявників та інших заінтересованих осіб, а також норм матеріального права, які регулюють певний вид правовідносин.

Наприклад, у справах про усиновлення дітей іноземними громадянами, які згідно із ч. 2 ст. 234 ЦПК України розглядаються та вирішуються судами в порядку окремого провадження, обсяг фактів та обставин, які складають предмет доказування та підлягають встановленню судом, є досить значним, а джерелами його формування виступають заява про встановлення усиновлення, комплекс законодавчих і підзаконних актів, висновки органів державної влади тощо. До предмета доказування в справах цієї категорії відносять факти, які поділяють на декілька груп: 1) факти, що підтверджують можливість заявників бути усиновителями: факт перебування чи неперехування заявників у шлюбі; факт того, що заявник (заявники) не були позбавлені батьківських

прав або були усиновлювачами іншої дитини й усиновлення не скасовано або визнано недійсним із їхньої вини; факт того, що заявник (заявники) за станом здоров'я може бути усиновителем; факт наявності в заявників постійного місця проживання та постійного заробітку; факт того, що не виявилось громадян України, які б бажали усиновити дитину; факт того, що кандидати в усиновителі не притягувалися до кримінальної відповідальності тощо; 2) факти, що підтверджують можливість усиновлення заявниками цієї дитини: факт втрати дитиною батьківського піклування; факт наявності чи відсутності в дитини братів і сестер; факт наявності згоди батьків, опікунів, піклувальників, другого з подружжя усиновлювачів на усиновлення; факт наявності згоди самої дитини на усиновлення тощо [14, с. 53–54]. Такий значний обсяг фактів та обставин, що підлягають встановленню судом у справах про усиновлення, зумовлює висновок про те, що законодавцем абсолютно виправдано передбачено активність суду в доказуванні в справах окремого провадження.

Окремо варто зазначити про те, що для справ, які розглядаються та вирішуються в порядку окремого провадження, на відміну від справ позовного провадження, дані про факти та обставини, які підлягають встановленню судом і доказуванню заявниками та заінтересованими особами, містяться не лише в нормах матеріального, а й у нормах цивільного процесуального права. Так, розділ IV ЦПК України «Окреме провадження», крім загальних положень, встановлює й процесуальний порядок розгляду та вирішення майже кожної справи окремого провадження. Серед положень, які визначають підсудність, зміст заяви, суб'єктів, яким надається право звернення до суду із заявою та які підлягають залученню в процес, містяться також положення, які вказують на факти та обставини, які підлягають встановленню судом і доказуванню.

Ураховуючи юридичну природу цивільних справ, які розглядаються та вирішуються судами в порядку окремого провадження, основу предмета доказування повинні складати факти та обставини:

1) які свідчать про можливість розгляду й вирішення справи в порядку окремого провадження (предметом заяви є вимога, яка підлягає вирішенню в порядку окремого провадження, відсутній спір про право тощо);

2) які стали передумовою звернення до суду із заявою;

3) які обґрунтовують вимоги заявника та з якими норма права пов'язує виникнення, зміну чи припинення прав та обов'язків;

4) на які посилається заявник (факти, які засвідчують родинний зв'язок, у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення; обставини відмови батьків (усиновителів) або піклувальника надати згоду на надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності, у справах про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності) тощо;

5) які наведені іншими заінтересованими особами чи зафіксовані у висновках, інших документах, які надаються заінтересованими особами (наприклад, факти медичного характеру, які містяться в медичних висновках та дозволяють суду ухвалити рішення, зокрема, про надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку, про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу; факти, які підтверджують, що дитина залишилася без батьківського піклування (відмова в пологовому будинку, смерть батьків, позбавлення батьків батьківських прав тощо), факт надання згоди батьків на усиновлення, у справах про усиновлення тощо).

На відміну від позовного й окремого проваджень цивільним процесуальним законодавством передбачено спрощений порядок вирішення справ у наказному провадженні, який полягає, зокрема, у відсутності інститутів попереднього судового засідання, судового розгляду тощо. Зокрема, ч. 2 ст. 102 ЦПК України передбачено, що видача судового наказу проводиться без судового засідання й виклику стягувача та боржника для заслуховування їх пояснень. З огляду на це в наказному провадженні не реалізуються основоположні для здійснення цивільного судочинства принципи усності, гласності, безпосередності тощо, а також нівелюється зміст принципу безпосередності, рівності, змагальності та ін.

Перелік вимог, за якими може бути видано судовий наказ, закріплено ст. 96 ЦПК України, зокрема це вимоги про стягнення нарахованої, проте не виплаченої працівникові суми заробітної плати, про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника, про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг та ін.

До судочинства в справах наказного провадження в цілому застосовуються загальні правила цивільного судочинства щодо форми та змісту заяви (ст. 98 ЦПК України), про підсудність (ст. 97 ЦПК України), вимоги про зміст судового наказу (ст. 103 ЦПК України) тощо. Разом із тим наказне провадження відрізняється від позовного й окремого тим, що основним засобом доказування

є письмові докази, які повинні мати високий ступінь достовірності: пояснення заявників та інших заінтересованих осіб в усній формі, речові докази, показання свідків, висновки експертів як засоби доказування не застосовуються в спосіб, передбачений законом для справ позовного та окремого провадження.

Існують різні точки зору стосовно спірності чи безспірності цивільних справ, які вирішуються судами в порядку наказного провадження. Процесуалісти переважно стверджують, що наказне провадження ґрунтується на безспірних фактах [13, с. 219], а основною особливістю справ наказного провадження є те, що в цьому порядку розглядаються лише безспірні вимоги [6, с. 494]. Такі висновки ґрунтуються на тому, що цивільне процесуальне законодавство України передбачає, що суддя відмовляє в прийнятті заяви про видачу судового наказу в разі, якщо із заяви й поданих документів вбачається спір про право (п. 2 ч. 3 ст. 100 ЦПК України). Водночас існує й обґрунтована точка зору про те, що матеріально-правовий спосіб захисту права в наказному провадженні не змінюється. Кредитор звертається з вимогою про призначення до виконання обов'язку в натурі так само, як і в позовному провадженні, тому про наказне провадження варто говорити як про спеціальний спосіб захисту прав шляхом видачі судового наказу [15, с. 64].

Серед основних проблем наказного провадження, на які звертають увагу вчені, є процес доказування, хоча при цьому не розкривається, у чому саме полягають ці проблеми [12, с. 345]. Імовірно, мова йде саме про зазначені вище особливості процесуального порядку вирішення справ у наказному провадженні – у зв'язку зі спрощеним порядком вирішення справ наказного провадження спрощеним є й процес доказування. Чи означає це, що спрощений порядок вирішення справ наказного провадження впливає як на необхідність формування предмета доказування, так і на його зміст? Для відповіді на це питання, очевидно, варто враховувати декілька обставин. По-перше, одним з основних джерел формування предмета доказування в справах наказного провадження, як і в справах позовного та окремого провадження, є заява про видачу судового наказу, у якій згідно з п. 3 та 5 ч. 2 ст. 98 ЦПК України заявник зобов'язаний зазначити вимоги й обставини, на яких вони ґрунтуються, а також перелік документів, що додаються до неї. По-друге, спрощений порядок вирішення справ наказного провадження не означає, що суддя не повинен аналізувати норми матеріального права, якими регулюються наявні правовідносини, адже саме вони міс-

тять інформацію про факти й обставини, які підлягають встановленню та доказуванню й формують предмет доказування. По-третє, до судового наказу згідно зі ст. 103 ЦПК України пред'являються вимоги, переважно тотожні тим, що пред'являються до судового рішення. Отже, судовий наказ повинен бути законним та обґрунтованим, тобто виданим на підставі суворого дотримання норм матеріального та процесуального права та ґрунтуватися на беззаперечних доказах – письмових документах.

З огляду на зазначене можна стверджувати, що в справах наказного провадження предмет доказування в цілому формується з тих самих джерел, що й у справах позовного й окремого провадження, тобто із заяви про видачу судового наказу та норм матеріального права. Однак на відміну від справ позовного й окремого провадження, у яких на формування та корегування предмета доказування впливають інші особи, які беруть участь у справі, у справах наказного провадження предмет доказування (сукупність фактів та обставин) формується судом, а впливає на їх формування лише заявник (кредитор). Основу предмета доказування в цьому випадку складають факти та обставини, які обґрунтовують вимоги кредитора (заявника) і разом із достовірними доказами свідчать про можливість видачі судом судового наказу.

Висновки

Короткий аналіз юридичної природи видів судочинства (проваджень) у цивільному процесі в контексті впливу юридичної природи кожного на формування предмета доказування дозволяє зробити такі висновки:

1) у справах позовного, окремого й наказного проваджень джерела формування предмета доказування є різними, оскільки різними є засоби відкриття провадження в справі. Однак незалежно від засобу звернення юридично заінтересованої особи до суду (позов, заява, заява про видачу судового наказу) усі вони відповідно до вимог цивільного процесуального закону містять обґрунтування вимог із зазначенням відповідних доказів, що сприяє суду у визначенні фактів та обставин;

2) незалежно від виду судочинства (провадження) суд аналізує норми матеріального права, якими врегульовані відповідні правовідносини, для встановлення фактів та обставин предмета доказування;

3) у справах позовного, окремого й наказного проваджень правосуб'єктність суттєво відрізняється. На формування та корегування предмета доказування в справах позовного провадження впливають насамперед сторони та треті особи; у справах окремого

провадження – заявники та інші заінтересовані особи. У цих видах проваджень особливе місце відіграють органи державної влади та місцевого самоврядування, які залучаються судом на вимогу закону з метою надання висновків. Факти та обставини, зазначені у висновках, підлягають встановленню судом разом з іншими фактами й обставинами. Однак на відміну від позовного провадження, у якому процес має змагальний характер, у справах окремого провадження змагальність обмежена, тому на формування предмета доказування заявники й заінтересовані особи не впливають так, як у позовному провадженні. У справах наказного провадження в силу їх юридичної природи на формування предмета доказування впливає лише заявник (кредитор);

4) у кожному з видів судочинства (проваджень) становище суду в доказуванні є різним: у справах позовного провадження – більш пасивним; у справах окремого провадження – більш активним; у справах наказного провадження доказування обмежено поданням заявником (кредитором) письмових доказів-документів високого ступеня достовірності для обґрунтування заяви про видачу судового наказу. Ці сутнісні ознаки видів судочинства (проваджень), безумовно, впливають на роль суду у формуванні предмета доказування;

5) обсяг фактів та обставин, які складають предмет доказування та підлягають встановленню судом і доказуванню юридично заінтересованими особами, не залежить від виду судочинства, а залежить від: 1) категорії справи та її обставин; 2) вимог законодавства та підзаконних актів, які регламентують певні правовідносини щодо кола фактів та обставин, які підлягають встановленню, та доказів, які їх підтверджують.

Список використаних джерел

1. Руда Т.В. Докази і доказування в цивільному процесі України і США: порівняльно-правовий ана-

ліз : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Т.В. Руда ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К. : Друкарня ФОП Москаленко О.М., 2012. – 21 с.

2. Гражданский процесс : [учебник] / под ред. В.А. Мусина, Н.А. Чечиной, Д.М. Чечота. – М. : Проспект, 2000. – 472 с.

3. Власов А.А. Гражданское процессуальное право : [учебник]. – М. : ТК Велби, 2004. – 432 с.

4. Позовне провадження : [монографія] / [В.В. Комаров, Д.Д. Луспенник, П.І. Радченко та ін.] ; за ред. В.В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 552 с.

5. Цивільний процес України: академічний курс / за ред. С.Я. Фурси. – К. : Видавець Фурса С.Я., 2009. – 416 с.

6. Цивільне процесуальне право України : [підручник] / [С.С. Бичкова, І.А. Бірюков, В.І. Бобрик та ін.] ; за заг. ред. С.С. Бичкової. – К. : Атіка, 2009. – 760 с.

7. Цивільний процес України : [підручник] / за ред. Є.О. Харитоновна, О.І. Харитоновної, Н.Ю. Голубевої. – К. : Істина, 2011. – 536 с.

8. Окреме провадження : [монографія] / [В.В. Комаров, Г.О. Свіглична, І.В. Удальцова]; за ред. В.В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 312 с.

9. Голиченко М.М. О спорности в делах особого производства / М.М. Голиченко, Н.А. Жильцова // Арбитражный и гражданский процесс. – 2006. – № 8. – С. 10–14.

10. Осокина Г.Л. Гражданский процесс. Особенная часть / Г.Л. Осокина. – М. : Норма, 2007. – 960 с.

11. Боннер А.Т. Неисковые производства в гражданском процессе: учебное пособие / А.Т. Боннер. – М. : Проспект, 2010. – 560 с.

12. Цивільний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. С.Я. Фурси. – К. : Видавець Фурса С.Я., 2006– . – Т. 1. – 2006. – 912 с.

13. Цивільний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / [С.С. Бичкова, Ю.В. Білоусов, В.І. Бірюков та ін.] ; за заг. ред. С.С. Бичкової. – К. : Атіка, 2008. – 840 с.

14. Грабовська О.О. Судочинство у справах про усиновлення дітей іноземними громадянами : [монографія] / О.О. Грабовська. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 148 с.

15. Виды гражданского судопроизводства : [учебное пособие для студентов вузов] / под общ. ред. О.В. Баулина, Е.И. Насыровой. – М. : Инфотропик Медиа, 2012. – 280 с.

Стаття посвящена особливостям формирования предмета доказывания по гражданским делам, которые рассматриваются и разрешаются судами в порядках, предусмотренных гражданским процессуальным законодательством Украины: исковом, особом и приказном. Проанализирована зависимость формирования предмета доказывания от вида гражданского производства.

Ключевые слова: гражданский процесс, предмет доказывания, исковое производство, приказное производство, особое производство.

The article addresses the issues of fact in proof formation in civil cases, which are resolved by the courts in ordinary, special and writ proceedings under civil procedure legislation of Ukraine. Dependence of fact in proof formation from civil proceeding has been analyzed.

Key words: civil process, fact in proof, civil proceedings, ordinary proceeding, special proceeding, writ proceeding.